

POGLED NA (SVOJE) DELO

Irena Matko Lukan

MED PRAVLJICE

Ela Peroci je ena najboljših, najbolj priljubljenih in samosvojih pisateljic za otroke na Slovenskem. Ob pomembnih obletnicah se našim ustvarjalcem po navadi poklonimo s knjižnimi izdajami. Ko sem razmišljala o praznovanju stote obletnice njenega rojstva, sem najprej pomislila na njeno kultno knjigo pravljic *Za lahko noč*, ki je prvič izšla leta 1964. Že ob prvi objavi jih je urednica Kristina Brenkova označila za klasične. Urednik Andrej Ilc je ob devetdeseti obletnici pisateljicega rojstva pripravil razširjen ponatis, dodal je še izbor zgodb iz poznejših zbirk, ki zaokrožujejo njen opus. Knjigo je na novo oblikovala Sanja Janša, nastala je prelepa izdaja in knjiga je zaživela na novo. Eline zgodbe in podobe Ančke Gošnik Godec nas zvabijo v domače, tople, otroške, domišljije polne svetove.

Za lahko noč je knjiga, s katero sem odrasčala. Brala sem jo ob popoldnevih, ko sem bila doma sama. Velikokrat sama. Ko zaprem oči, zagledam *Hišo št. 3*. Kako smo si s prijateljicami želele, da bi našle tako zapuščeno hišo. In postala bi naša. Uprle bi se vsem trapastim odraslim. Ker sva z mamo živeli v visokem pritličju v bloku, smo se kar nekajkrat na sončen dan dobile pri meni, izbrale vsaka svoj največji dežnik in skakale z okenske police na travnik. In smo letele ... Še zdaj so mi ljubi dežniki, veliki, vseh barv. Ne maram zločljivih. Prav o vsaki zgodbi bi lahko kaj povedala. »*Za lahko noč* moramo ponatisniti,« sem rekla Andreju. »In tudi knjigi *Na oni strani srebrne črte* in *Prisedite k moji mizici*.« Tudi ti dve je ilustrirala Ančka Gošnik Godec. Kakšne črno-bele risbe! Tako bi se poklonili še naši ljubi slikarki ob njenem 95. rojstnem dnevu. Potem pa sem začela razmišljati, kaj bi lahko naredili na novo. Katere Eline pravljice tudi danes poznajo skoraj vsi otroci? *Muco copatarico*, *Moj dežnik je lahko balon* in *Hišico iz kock* ... Sedli smo skupaj likovna urednica Tanja Komadina, oblikovalka Sanja Janša, urednik Andrej Ilc in jaz. Odločili smo se, da izberemo slikanice, ki spadajo med klasiko sodobne slovenske pravljice, nekaj zgodb pa damo ilustrirati na novo. Da naredimo jubilejno slikaniško izdajo. Kakšno veselje in sreča je izbirati iz knjig Ele Peroci. Najprej sem pripravila širši izbor, potem pa smo skupaj s Tanjo in Sanjo izbirale in izbrale. Devet pravljic, ki so zaznamovale številne generacije otrok in odraslih pri nas. Nekatere so bile prevedene v številne tuje jezike: v nemški, italijanski, finski, hrvaški, srbski, francoski, češki, bosanski, makedonski, slovaški, ruski, madžarski, romunski, litovski, angleški ... jezik. *Muca copatarica* je bila prevedena celo v esperanto.

V jubilejni zbirki *Med pravljice* najdemo:

Moj dežnik je lahko balon in *Pravljice žive v velikem starem mestu* s podobami Marlenke Stupica. Slikanica *Moj dežnik je lahko balon* je prvič izšla leta 1955. Zanj je Ela Peroci prejela Levstikovo nagrado. Ilustriral jo je Leo Koprc. Leta 1962, pred 60 leti, je prvič izšla z Marlenkinimi ilustracijami in bila natisnjena še desetkrat. *Pravljice žive v velikem starem mestu* pa so v slikaniški izdaji prvič izšle leta 1969. Tudi naša slikarka Marlenka bi letos praznovala častitljivih 95 let.

Muca copatarica z ilustracijami Ančke Gošnik Godec je prvič izšla leta 1957, v barvni litografiji. Takrat so slikarke marsikatero knjigo slikale še na kamnite plošče in so bile risbe odtisnjene na papir. Leta 1963 je izšla slikanica z ilustracijami, ki jih danes poznamo vsi. Doživela je že 23 ponatisov.

Hišica iz kock z ilustracijami Lidije Osterc je izšla leta 1964. Tudi ta slikanica je postala kulturna.

Leta 1985 je Jelka Reichman za založbo Borec narisala malo slikanico *Nina v čudežni deželi*.

Ne moremo si predstavljati odraščanja in doraščanja brez podob teh štirih pomembnih likovnih ustvarjalk za otroke: Ančke, Marlenke, Lidije in Jelke. V njihove podobe lahko zremo tudi v tej knjigi.

Že pri snovanju knjige *Med pravljice* sem se odločila, da za spremno besedilo zaprosim pesnika in pisatelja Petra Svetino. Želela sem si, da napiše o Eli in njenem pisanju nekaj osebno intoniranega. S pisateljico in njenimi pravljicami je bil v stiku od otroštva dalje, saj je bila mamina prijateljica. (Marinka Svetina je napisala spremno besedilo za knjigi *Prisedite k moji mizici* in *Povestice tik-tak*.) Kot literarni zgodovinar, ki se ukvarja z mladinsko književnostjo, in univerzitetni profesor pa se z njenimi deli ukvarja tudi strokovno. Napisal mi je, da mu je zelo ljuba slikanica *Amaliya* in *Amaliya*, ki jo je naslikala Elina hčerka, ilustratorka Anka Luger Peroci. Zdelo se nam je prav, da v knjigo umestimo tudi eno slikanico z njenimi ilustracijami. Ta slikanica je prvič izšla leta 1998 pri Mohorjevi založbi, v Sloveniji in Avstriji hkrati. Za uvodno besedilo sem nagovorila hčerko Jelko Pogačnik, biologinjo, dolgoletno sodelavko revij *Ciciban* in *Cicido*. Že več kot petdeset let ustvarja in piše poljudnoznanstvene prispevke za otroke in mlade, več desetletij je bila urednica učbenikov in obučbeniških gradiv.

Želeli smo, da bi bilo v knjigi tudi kaj novega. Tako sva se z likovno urednico odločili, da damo tri zgodbe ilustrirati na novo. Likovna urednica Tanja Komadina je izbrala Petra Škerla za zgodbo *Očala tete Bajavaje* in Majo Kastelic za zgodbo *Smetana*. Za zgodbo *Stara hiša št. 3* pa smo morali Tanjo kar nekaj časa prepričevati, da jo je vzela v roke. Je izjemna ilustratorka, a se zdaj kot urednica včasih znajde v dvojni vlogi. Za vse tri ilustratorje to ni bilo lahko delo. Risati nekaj, kar je že bilo upodobljeno, in to zelo dobro, ni lahko. Risati za zbirko slikanic, ki so jih ustvarile tako izjemne ilustratorke, je še težje. Ko pa so v našo hišo prišle nove ilustracije, smo bili ganjeni. Čarobne slike. Uvodno besedilo in spremno besedilo sta napisani tako milo. Knjigo *Med pravljice* je oblikovala Sanja Janša in po mojem mnenju je knjiga res odlična, primerna za vsako domačo knjižno polico.

Tanja je ob nastajanju knjige rekla: »*Eline zgodbe, v katerih predmeti oživijo, živali spregovorijo, otroci pa v igri marsikaj zmorejo sami, nas nagovorijo, da se zazremo nazaj, v svet odraščanja. V odrasli dobi nas povabijo k opazovanju mlajših, ki se čudijo in so radovedni ... to odpira domišljijo in ilustratorju pravljичen svet, ki ga zlahka prikliče in odpre neskončno možnost likovnih podob. In ves ta pravljичni svet v likovni interpretaciji tako postane resničen ...*«

Ko je Sanja vzela knjigo v roke, je zapisala: »Z veseljem se lotim; pravljice Ele Peroci so mi zelo blizu po bralni in oblikovalski plati. Brezčasne, a obenem mestne in sodobne, domišljjsko bogate, krasna naloga za oblikovalko, hvala! Črke naj bodo dovolj velike, da jih vse generacije bralcev dobro vidijo. Za prijetno branje izberem črkovno družino *Filosofia* – oblikovala jo je Zuzana Licko – saj učinkovito združuje nekoč in zdaj. Tudi ilustracije v knjigi so od prej in na novo, postaviti jih je treba na veliko, da bralci lahko v njih uživajo, kot se spodobi. Papir naj bo rumenkast; veliko toplino je v pisanju Ele Peroci. In naslovnica – svetla, igriva, z rdečo žogo Marlenke Stupica, ki poleti – kam? Med pravljice, seveda.«

Kot je zapisala dr. Marjana Kobe v knjigi *Za lahko noč* (MKZ, 2012): »Ela Peroci v žanrsko pestri kratki prozi mojstrsko upoveduje doživljajski svet (manjšega) otroka in svet njegove igre. Otrok je središčni literarni lik, njegov zorni kot je pogosta pripovedna perspektiva; otrokova igra na meji med resničnostjo in iluzijo je poglobljena vzmet dogajanja.«

Peter Svetina v spremnem besedilu naše knjige, ki ga je naslovil *Teta Ela*, pravi: »S pravljičami Ele Peroci se po drugi svetovni vojni pojavi v slovenski literaturi svet, ki za predvojno otroško in mladinsko literaturo ni zelo značilen: pripovedovalka se izrazito postavi na stran otroka in njegove domišljije. Ela Peroci v slovensko otroško literaturo ni vpeljala izrazito samo mestnega okolja, ampak tudi nekatere pripovedne postopke, ki so jih v literaturi začeli zares uporabljati šele precej kasneje, šele v postmodernizmu (avtoreferencialnost, pripovedovalčevo vpletanje v pripoved z lastnimi komentarji ipd.).«

Jelka Pogačnik v uvodniku razmišlja: »Bilo je lepo imeti babico pisateljico. Sestrine in moje otroke je znala pospremiti v tiste čudežne dežele, v katerih je vse mogoče. Kamor gredo mogoče še zdaj, ko so sami starši, po lepoto in prijaznost, zaupanje in pogum.«

Pojdimo, pojdimo še mi *Med pravljice*.

